

З цього приводу необхідно зауважити що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю має строковий характер, а унеможливує застосування довічного характеру (безстрокового), тому що в системі покарань в ст. 51 КК України відсутній такий вид покарання як позбавленням права керувати транспортними засобами довічно, а є лише довічне позбавлення волі (ст. 64 КК України). Вважаю, що запропоноване формулювання в проєкті не узгоджене із Загальною частиною КК України.

Шевченко Тетяна Володимирівна,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВ МЕДІАЦІЇ ТА ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

15 грудня 2021 року вступив в силу Закон України «Про медіацію», який було прийнято 16 листопада 2021 року. Його дія поширюється на суспільні відносини, пов'язані з проведенням медіації з метою запобігання виникненню конфліктів (спорів) у майбутньому або врегулювання будь-яких конфліктів (спорів), у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних, а також у справах про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим).

З цієї дати тепер і в Україні діяльність у сфері альтернативного вирішення окремих категорій конфліктів (спорів) набула офіційного статусу.

Відповідно до вказаного закону, медіація може бути проведена до звернення до суду, третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу або під час досудового розслідування.

Проведення медіації не впливає на перебіг позовної давності. Проводиться за взаємною згодою сторін з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації [1].

Як альтернативний (позасудовий) метод вирішення конфліктів, медіація була розроблена ще у 70-ті роки ХХ століття в США. Міжнародне визнання медіації сталося наприкінці 1999 року, коли у Відні було проведено першу міжнародну конференцію з питань медіації. Медіація в її сучасному розумінні знайшла своє закріплення в

Директиві 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Європейської Ради «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах», яка набрала чинності у травні 2008 року. Активний розвиток медіації у світі за останні десятиріччя супроводжується її спеціалізацією. Крім комерційної (медіації у сфері бізнесу) найбільш активно розвиваються такі напрями, як: трудова медіація (корпоративна), сімейна, шкільна (підліткова) [2, с. 8].

Окремо слід виділити медіаційні програми примирення потерпілих і правопорушників (відновне правосуддя). Вперше такі програми з'явилися наприкінці 70-х років ХХ століття у США та на початку 80-х вже в Європі. Першою з європейських країн цю програму ініціювали Велика Британія [3]. На сьогодні такі програми примирення закріплені на законодавчому рівні та успішно використовуються в Австрії, Іспанії, Нідерландах, Німеччині, Норвегії, Польщі, Румунії, Латвії, Фінляндії, Франції та Чехії.

Процес примирення полягає в організації зустрічей потерпілого і правопорушника за справами, які передаються із правоохоронних та судових органів у разі, якщо злочинець визнає факт вчинення ним злочину. Вона є спробою досягнення добровільного порозуміння (примирення) між потерпілим і правопорушником з метою відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди. Таким чином, злочинцям надається шанс конкретними діями поновити справедливість, а також, якщо будуть до цього готові, виказати розкаяння і просити вибачення [3].

З даних, наведених у звіті голови Європейського центру

Кількість та якість проведених медіацій в деяких європейських країнах та асоційованих членах Європейського Союзу

Країна	Цивільна медіація		Сімейна медіація		Медіація в кримінальних справах		Адміністративна медіація	
	кількість проведених медіацій	% успішних медіацій	кількість проведених медіацій	% успішних медіацій	кількість проведених медіацій	% успішних медіацій	кількість проведених медіацій	% успішних медіацій
Фінляндія	1870	64,7	807	89,2	н/д	н/д	н/д	н/д
Норвегія	2037	63,9	2100	82,9	н/д	н/д	н/д	н/д
Італія	183977	42,2	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д	н/д
Латвія	135	80,0	135	80,0	1265	47,8	н/д	н/д
Словенія	970	11,9	130	11,5	722	65,8	н/д	н/д
Польща	6638	6,6	4316	44,4	4176	55,9	54	55,5
Гуреччина	4097	94,6	36	100	12261	63,7	н/д	н/д
Грузія	24	45,8	7	57,1	720	39,9	0	0
Респ. Молдова	149	62,4	33	33,3	16	68,8	6	66,7
Україна	600	66,7	2000	95,0	175	42,9	240	83,3

врегулювання спорів за 2018 рік [4], видно, що у кримінальних справах проводиться велика кількість медіацій у ряді Європейських країн та

близько 50% з них є успішними. В Україні вони теж проводилися, не маючи на той час відповідного нормативного закріплення.

Метою медіації у кримінальних справах є можливість врегулювати ситуацію, що виникла у зв'язку із вчиненням кримінального проступку чи кримінального правопорушення. Потерпілий має можливість вислухати пояснення правопорушника, а правопорушник може попросити вибачення, зрозуміти стан потерпілого.

Починаючи з 2015 року, основним принципом під час реформування органів поліції в Україні було обрано «community policing». Дана модель взаємодії поліції з громадськістю сьогодні є основою у Європейському Союзі і важливою для підтримки безпеки на високому рівні. Її суть полягає у налагодженні партнерських відносин між поліцейськими, громадянами та місцевою владою, де кожен усвідомлює відповідальність за власну безпеку, а поліція у своїй діяльності відштовхується від конкретних потреб громадян.

Зважаючи на це, офіцер поліції, має володіти медіаційними техніками та навичками для попередження та вирішення можливих конфліктних ситуацій в процесі своєї професійної діяльності. Відновні практики дозволяють вдосконалювати навички посередництва у профілактиці та розв'язанні різного роду конфліктів. Саме тому формування цілісного розуміння альтернативного врегулювання спорів у поліцейських додає вміння по-іншому вирішувати конфліктні ситуації, налагоджувати стосунки з громадянами, а також може сприяти гармонізації суспільних відносин.

У результаті процедури медіації правопорушник має шанс на ресоціалізацію, виправлення заради уникнення вчинення нових правопорушень. Така форма відновного правосуддя, як медіація впроваджується і в Україні в якості пілотного проекту на базі системи безоплатної правової допомоги. Щоправда лише щодо неповнолітніх та за наявності певних умов.

Так, у 2019 році було прийнято спільний наказ Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України (№ 172/5/10 від 21.01.2019 р.) про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення». Даний пілотний проект з відновного правосуддя запроваджувався у шести областях України: Донецькій, Одеській, Львівській, Луганській, Миколаївській та Харківській. У 2020 році до реалізації цього проекту долучилися всі області України.

Відповідно до Програми використовується трирівнева модель профілактики правопорушень серед дітей на території Донецької області протягом 2018–2022 років. Одним із шляхів недопущення вчинення підлітками кримінальних та адміністративних порушень є здійснення постійної профілактики серед неповнолітніх за трьома рівнями:

– первинним, коли превентивні заходи поширюються на молодь загалом;

– вторинним, під час якого діти навчаються самостійному розв'язанню конфліктів шляхом медіації, отримують практичні знання та допомогу;

– третинним, спрямованим на роботу зі специфічними видами девіантної поведінки [5], яка не відповідає загальноприйнятим нормам.

За результатами роботи цієї програми багато підлітків змогли розкаятися, примиритися з потерпілим та отримати шанс на початок нового життя.

Окрім того, вже зараз медіаційними методами користуються поліцейські:

– превентивної комунікації («поліції діалогу») для усунення конфліктних аспектів спілкування під час забезпечення публічного порядку на численних масових акціях;

– ювенальної поліції для вирішення конфліктів «батьків та дітей», випадків булінгу тощо;

– дільничних офіцерів для вирішення конфліктів між сусідами, членами подружжя, фактів «домашнього насильства» тощо;

– підрозділів роботи з персоналом для усунення корпоративних конфліктів або під час проведення службових перевірок;

– первинних профспілкових організації в органах Національної поліції.

Крім цього доречно залучати поліцейських медіаторів до реалізації заходів в процесі деокупації і реінтеграції Донбасу та АР Крим у майбутньому. Зокрема, при реалізації такого кроку стратегії, як «Повернення переселенців», поліцейські медіатори спроможні бути залученими до вирішення проблем реадаптації переселенців.

Враховуючи світовий досвід, поліцейська медіація може також застосовуватися в кримінальних провадженнях по певним категоріям злочинів та справах з приводу адміністративних правопорушень.

Зрозуміло, що цей перелік напрямів не є вичерпним і потребує подальших наукових розробок, обґрунтувань та внесення змін до законодавства.

Саме тому, здобувачі вищої освіти у навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України, що навчаються за спеціальностями «Право» та «Правоохоронна діяльність» мають бути обізнані в особливостях відновного правосуддя, опанувати стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях, вдосконалювати навички посередництва у розв'язанні конфліктів та на практиці навчитися примирювати конфліктуючі сторони. Це дасть можливість підвищити рівень їх правосвідомості, психологічної стійкості та подальшого якісного здійснення своїх професійних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
2. Ф. Курвуазье, Ж. Миримановф. Медиация в вопросах и ответах. Statkine. Женева, 2014. 28 с. 2.
3. С. В. Албул. До питання нормативно-правового регулювання та напрямів використання поліцейської медіації в Україні. / Поліцейська медіація як інструмент захисту прав та інтересів громадян: матеріали Міжнар. наук.конф., м. Одеса, 4 червня 2021 р. Одеса: ОДУВС, 2021. 104 с.
4. Комплексний аналіз поточного контексту, бар'єрів та можливостей для розвитку медіації з рекомендаціями щодо розвитку та впровадження медіації в Україні. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/New-Justice_Comprehensive_Analyses_on_Mediation_for_Ukraine_Ales_Zalar_UKR.pdf.
5. Politsiya Donechchynu vprovadzhuye tryrivnevu model' profilaktyky pidlitkovoyi zlochynnosti [The police of Donetsk region are introducing a three-tier model of adolescent crime prevention]. URL: <http://police.dn.ua/news/view/politsiya-donechchini-vprovadzhue-tririvnevu-model-profilaktikipidlitkovoi-zlochinnosti>.
6. Мировой опыт медиации. URL: <https://promediator.by/history/mirovoi-opit-mediacii.html>.

Шевчук Оксана Юрійвна,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Враховуючи необхідність удосконалення форм та методів оперативно-розшукової діяльності для ефективної протидії злочинності, зростає актуальність оптимізації організаційних та правових основ оперативно-розшукових заходів, як основного інструментарію оперативних підрозділів. Зазначене вимагає опрацювання методики їх проведення, що потребує окремого нормативного закріплення. Адже саме наявність правових підстав є необхідною умовою для розробки основ організації функціонування даного інституту оперативно-розшукової діяльності.

Зокрема, структура і зміст деяких положень статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» не відповідають завданням та специфіці оперативно-розшукової діяльності, об'єкту цієї діяльності, що відрізняє оперативно-розшукову діяльність від